

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพยาบาลเป็นการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และศิลปมาประยุกต์ใช้ในการให้บริการด้านสุขภาพอนามัย ลักษณะเด่นและสำคัญที่สุดในการเป็นพยาบาลก็คือ ปฏิบัติการพยาบาลซึ่งปฏิบัติต่อมนุษย์โดยไม่เลือกชั้น วรรณะ ฐานะ และเชื้อชาติ กิจกรรมของการปฏิบัติการ ได้แก่ การสังเกต การดูแล การให้คำปรึกษาแนะนำ การสอนและการนิเทศแก่ผู้ป่วยหรือบุคคลทั่วไป เพื่อกำรงไว้ซึ่งสุขภาพอันดีและป้องกันไม่ให้มีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ดังที่ ในทิงเกิล (Nightingale) ได้กล่าวไว้ว่า "การพยาบาลเป็นศิลปะที่ละเอียดอ่อนที่สุด เป็นงานที่ต้องปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตหรือมนุษย์ซึ่งมีชีวิตจิตใจที่สัมผัสซับซ้อน ละเอียดยิ่งนัก มิใช่เป็นงานที่กระทำกับวัตถุหรือรูปปั้น" (อ้างถึงใน เกศินี เห็นพิทักษ์ 2518 : 1)

เนื่องจากวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง ดังนั้น การศึกษาพยาบาลจึงเป็นการเตรียมพยาบาลที่มีความสามารถทั้งในด้านวิชาการ ความลักษณะของวิชาชีพ และต้องมีความสามารถในทางปฏิบัติการพยาบาล การเรียนการสอนจึงประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งสัมพันธ์และสอดคล้องกัน การศึกษาภาคปฏิบัติ สามารถช่วยให้นักศึกษานำความรู้ภาคทฤษฎีไปใช้ในสภาพการณ์ที่เป็นจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนพยาบาลภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนการสอนในวิชาชีพพยาบาล (จินตนา ยูนิตันท์ 2527 : 20)

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มุ่งการปฏิบัติเป็นเบื้องต้น (Nursing is Practice Discipline) ดังนั้น การศึกษาพยาบาลย่อมต้องมุ่งให้ผู้นับเรียนสามารถปฏิบัติงานพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเวลาเดียวกันการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาต้องเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในทางทฤษฎีเพิ่มมากขึ้น แนวการศึกษาที่จะ

ช่วยเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้และความชำนาญในงานต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ จึงจะช่วยให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ในเวลาเดียวกันก็เกิดทักษะและความเต็มใจในการปฏิบัติงาน เป็นผลให้เกิดความพึงพอใจและความสำเร็จแก่พยาบาลในที่สุด (ฟาริกา อิบราฮิม 2525 : 19)

การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ หรือการจัดการสอนในศึกษาผู้ป่วยนั้นเป็นการวางแผนและการกำหนดวิธีการปฏิบัติในชั้นตอนต่าง ๆ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะนำความรู้ที่ได้ศึกษาจากภาคทฤษฎีไปใช้ให้เกิดทักษะ ความสามารถ และช่วยให้มีการพัฒนาการในค่านิยม สติปัญญา อันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับสามารถปรับตัวให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (สมกิต รัชศาสตร์ และประนอม โขทดานนท์ 2525 : 2-3) และถึงที่ สมิท (Smith) ได้กล่าวว่า การสอนภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนวิชาชีพพยาบาล เพราะนักศึกษาจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ด้วยตนเองทั้งในเหตุการณ์ปกติและฉุกเฉิน เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยผู้ร่วมงาน และญาติคิคือ ใ้รู้จักให้การพยาบาลโดยตรงและศึกษาการปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ประจำวัน นอกจากนี้ยังช่วยให้นักศึกษามีความคิดเห็นต่อวิชาชีพในทางที่ดี เฉลียวฉลาดเป็นผู้ใหญ่ และช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมได้เป็นอย่างดี (Smith 1968 : 3)

เมื่อนักศึกษาพยาบาลชั้นปีปฏิบัติตนต่อผู้ป่วยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศการฝึกปฏิบัติงาน เพราะการฝึกปฏิบัติงานจะต้องกระทำต่อชีวิตมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ศีลธรรมจรรยา การรักษาความปลอดภัยแก่ผู้ป่วย ซึ่งนักศึกษายังไม่ได้รับอนุญาตให้ประกอบโรคศิลป์ การปฏิบัติงานต่อผู้ป่วยจึงต้องอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศ ซึ่งอาจารย์นิเทศจะคอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือให้นักศึกษาได้รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างถูกต้องทิศทาง ตลอดจนส่งเสริมความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด รอย (Roy) กล่าวว่า การพยาบาลเป็นวิชาชีพแขนงวิทยาศาสตร์ และใช้การปฏิบัติเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นการพยาบาลจึงต้องมีสาระความรู้ที่มุ่งบริการ ต่อชุมชน และมีกระบวนการของการปฏิบัติการพยาบาลโดยเฉพาะภายใต้ทฤษฎีทางการพยาบาล ด้วยเหตุนี้ทำให้การเรียนการสอน

วิชาพยายามภาคปฏิบัติของกรการนิเทศเป็นอย่างมาก ด้วยความมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือบุคคลในวิชาชีพพยายามให้ได้มีการ เรียนรู้และได้รับการฝึกให้เกิดทักษะ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติวิชาชีพที่ต่อไป (ทวงรัตน์ บุญานุรักษ์ 2525 : 50) และด้วยเหตุผลที่ว่าการศึกษาพยายามมีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนการเรียนในสาขาอื่น คือการเรียนกับสิ่งมีชีวิตซึ่งไม่อยู่ในภาวะที่จะทดลองได้ ฉะนั้น การศึกษาพยายามจึงจัดระบบการศึกษาแบบบริสุทธิ์ (Pure Education) ไม่ได้ หลักสำคัญที่นักการศึกษาทั้งหลายก็ให้ความสำคัญระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ หรือความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริง (Ideal and Reality) ความรับผิดชอบ และทัศนคติบางอย่างเกี่ยวกับวิชาชีพไม่อาจสร้างได้โดยภาคทฤษฎี แต่ด้วยภาคปฏิบัติเท่านั้น (วิเชียร พวิธนา 2521 : 494)

เนื่องจากการศึกษาพยายามเป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตพยายามซึ่งเป็นกำลังสำคัญในทีมสุขภาพ บริการพยายามที่จัดให้กับสังคม ประชาชน หรือผู้เจ็บป่วย จะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพของพยายามที่สำเร็จการศึกษา ออกไปจากสถาบันแห่งนั้น ๆ และเป้าหมายที่สำคัญของการศึกษาและการปฏิบัติกรการพยายาม คือ ช่วยกันสร้างนักศึกษาซึ่งมีความเจริญงอกงามทางปัญญาให้พร้อมที่จะปฏิบัติการพยายามให้แก่ผู้ป่วย ในขณะที่ฝึกปฏิบัติงานเป็นการเตรียมพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพ ดังนั้น การสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดแรงจูงใจและมีความรักที่จะปฏิบัติงานอย่างแท้จริง การนิเทศการฝึกปฏิบัติมีส่วนสำคัญในการ เรียนการสอนภาคปฏิบัติ ฉะนั้นนักศึกษาได้รับความพึงพอใจจากการนิเทศของอาจารย์ บอมนส่งเสริมการมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความสุขในการปฏิบัติงาน ลดการออกกลางคัน หรือเปลี่ยนวิชาชีพใหม่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว

นอกจากนี้การที่นักศึกษามีความพึงพอใจในการฝึกปฏิบัติงานจะเป็นแรงจูงใจซึ่งแรงจูงใจจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมาก เด็กที่มีแรงจูงใจในการเรียนมากย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าที่คาดหมายจากระดับความสามารถ (เฮนกกูล กรีนสง 2522 : 175)

หัวใจของการปฏิบัติพยาบาล คือ การนิเทศซึ่งหัวหน้าคณะทำงาน หัวหน้าหอผู้ป่วย หรือแม่แก่อาจารย์ประจำหอผู้ป่วย จะต้องแสดงบทบาทของผู้นิเทศ ตลอดเวลาที่ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจและยอมรับว่าการนิเทศเป็นหัวใจของการปฏิบัติงาน (ฟาริกา อิบราฮิม 2525 : 181) โดยเหตุนี้ การฝึกปฏิบัติงานพยาบาลของนักศึกษาจะมีคุณภาพและประสพผลสำเร็จเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการนิเทศงานพยาบาลของอาจารย์พยาบาลเป็นสำคัญ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งซึ่งผลิตพยาบาลวิชาชีพ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งมีปรัชญา โครงสร้างของหลักสูตร และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น และจากการสัมมนาปัญหาการเรียนการสอนหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 11-12 ธันวาคม พ.ศ. 2522 พบว่า มีปัญหาในเรื่องการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมาก เช่น หลักเกณฑ์การนิเทศงานไม่เหมือนกัน ทำให้นักศึกษาสับสนและนักศึกษามีทักษะในการฝึกปฏิบัติงานน้อย เป็นต้น เมื่อมีปัญหาค้นหาการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ นั่นคือการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลและในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับสภาพการนิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งนักศึกษาพยาบาลทุกคนจะต้องผ่านการฝึกปฏิบัติ โดยอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ แต่ละกระบวนวิชา

คณะพยาบาลศาสตร์ มีภาควิชาที่จะต้องดูแลนักศึกษาพยาบาลในการฝึกปฏิบัติทั้งหมด 8 ภาควิชา แต่ละภาควิชาต่างก็รับผิดชอบการฝึกปฏิบัติงานแตกต่างกันออกไป ลักษณะการฝึกปฏิบัติก็แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อนักศึกษาพยาบาล ศึกษาอยู่ปีที่ 2 จะเริ่มฝึกปฏิบัติในกระบวนวิชาการพยาบาลพื้นฐาน 1 และ 2 การฝึกปฏิบัติจะเป็นการนำเอาหลักการทฤษฎีไปใช้ฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยจริง ซึ่งจะเน้นทฤษฎีมากกว่าการฝึกปฏิบัติ เมื่อนักศึกษาขึ้นปีที่ 3 จะฝึกปฏิบัติในกระบวนวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลอายุรศาสตร์ 1 และ 2 กระบวนวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลศัลยศาสตร์ 1 และ 2 และกระบวนวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลจิตเวช ลักษณะการฝึกปฏิบัติแต่ละกระบวนวิชาเน้นการฝึกปฏิบัติในการแก้ปัญหาของผู้ป่วยโดยใช้กระบวนกรพยาบาล ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของภาควิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์ ภาควิชาการพยาบาลศัลยศาสตร์ และภาควิชาการพยาบาลจิตเวช ตามลำดับ เมื่อนักศึกษาขึ้นปีที่ 4 จะฝึกปฏิบัติการดูแล

หญิงทั้งครรภ์ การทำคลอด การดูแลมารดาหลังคลอด และผู้ป่วยทางนรีเวชกรรม ซึ่งภาควิชาการพยาบาลสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา รับผิดชอบ และนักศึกษาจะต้องฝึกปฏิบัติการอนามัยชุมชน การเยี่ยมบ้าน และการรักษาพยาบาลโรคเบื้องต้น จะต้องออกฝึกปฏิบัติการชุมชน และโรงพยาบาลประจำอำเภอต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข นอกจากนี้ นักศึกษาจะต้องฝึกปฏิบัติการดูแลผู้ป่วย-เด็ก โดยการแก้ปัญหาควมกระบวนกรพยาบาล ซึ่งอยู่ในความดูแลของภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ จะเห็นได้ว่า มีความหลากหลายในการฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งแต่ละภาควิชาทางก็รับผิดชอบกรบวนวิชาของตัวเอง เท่าที่ผ่านมามีแต่จะมีความทอเนื่องของแต่ละกระบวนวิชาในแต่ละชั้นปี แต่ยังไม่พบว่ามีปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาอยู่ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาสภาพการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อจะได้เป็นแนวทางปรับปรุงการ-นิเทศการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล ทอไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. คำถามที่ตองการค่าทอมาจากการวิจัย

1. สภาพการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้
 - ก. ผู้รับผิดชอบในการนิเทศการฝึกปฏิบัติคือใครบ้าง
 - ข. การนิเทศภาคปฏิบัติมีกระบวนวิชาอะไรบ้าง
 - ค. ลักษณะการฝึกปฏิบัติและลักษณะการนิเทศการฝึกปฏิบัติเป็นอย่างไร
 - ง. กระบวนกรในการนิเทศเป็นอย่างไร

2. ปัญหาในการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีอะไรบ้าง

3. แนวทางในการแก้ปัญหา หรือความต้องการในการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีอย่างไรบ้าง

4. ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และข้อเสนอแนะในการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าภาควิชา อาจารย์ปฏิบัติการ-คลินิกที่ทำหน้าที่นิเทศการฝึกปฏิบัติงานพยาบาล และนักศึกษาพยาบาลปีที่ 2, 3 และ 4 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เท่านั้น

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการนิเทศการฝึกปฏิบัติ หมายถึง ผู้รับผิดชอบ ลักษณะและกระบวนการในการนิเทศการฝึกปฏิบัติที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สภาพปัญหาการนิเทศการฝึกปฏิบัติ หมายถึง อุปสรรคในการนิเทศการฝึกปฏิบัติหลาย ๆ ด้าน ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาพยาบาลปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4 ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติมาแล้ว ซึ่งกำลังศึกษาในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2528 ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7. วิธีดำเนินการวิจัย

7.1 กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์พยาบาล และนักศึกษาพยาบาล ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมประชากรทั้งหมด 375 คน

7.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

- (1) แบบวิเคราะห์เอกสาร
- (2) แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง
- (3) แบบสอบถาม

(1) แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์หัวหน้าภาควิชา ซึ่งจะเน้นนโยบายเกี่ยวกับสภาพการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล

(2) แบบสอบถาม ใช้กับอาจารย์ และนักศึกษาพยาบาล จะเน้นสภาพการปฏิบัติจริงของการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล

(3) แบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้วิเคราะห์คู่มือการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล

7.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปยังคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แจกแบบสอบถามด้วยตัวเอง และเก็บรวบรวมด้วยตัวเอง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสาร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ด้วยตัวเอง

7.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ไ้จากแบบสอบถามดำเนินการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และร้อยละ และจัดอันดับ ข้อมูลที่ได้จากกาสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยรวบรวมและเสนอโดยการบรรยาย

8. การนำเสนอการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอข้อมูล ตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย คำนียามที่ใช้ในการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวถึง หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวกับการนิเทศ การศึกษา การนิเทศการพยาบาล การฝึกปฏิบัติการพยาบาล ทั้งของไทยและต่างประเทศ.

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยละเอียดในเรื่องวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กล่าวถึง ลำดับการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย และการบรรยายสรุป

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ขอเสนอแนะ และขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป